

SEVÄRT I NEW-YORK

1859

Skildring
av New York
– Återutgivning
av text från 1859

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-251-0

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

New York är en av världens mest besökta städer.

I den här e-boken får du läsa en berättelse om vad turisten kunde vänta sig att se vid ett besök för hela 150 år sedan.

Du får läsa om nöjen, hotell och byggnader,

Den här berättelsen skrevs redan för 150 år sedan och publicerades i den populära tidskriften ”Illustrerad Tidning”.

Redan då var New York en storstad och hade 1,5 miljoner invånare. Sedan dess har staden blivit 12 gånger större och New York Metropolitan Area har i dag 18,8 miljoner invånare.

E-boken beskriver hur New York såg ut 1859 med dess gator, parker, vackra byggnader och nöjesliv.

De flesta av de byggnader som nämns finns kvar än i dag men de artister som nämns är i de flesta fall helt okända för dagens läsare. Vi har därför gjort kompletterat texten med en ordlista över de personer som nämns i texten.

Skildring av New York år 1859

*Den här texten publicerades ursprungligen i april år 1859
i tidskriften "Illustrerad Tidning" med rubriken "New-York".
Texten publicerades anonymt.*

New-York, Förenta Staternas största stad och tillika medelpunkten för deras handel, är belägen på södra udden af Manhattan Island vid början af New-York-viken, der Östra sundet eller floden sammanflyter med Hudsonfloden. New-Yorks folkmängd, som år 1800 endast uppgick till 60,489 var 1840 ökad till 312,710 och 1850 till 515,547 personer. Sista folkräkningen derstädes utvisade en nummer af 800,000 invånare, utan att dervid medtogos i räkningen de tvenne närgränsande städerna Brooklin och Hoboken, belägna från New-York endast på några stenkast. Tillsammans äro de trenne städerna, som kunna sägas utgöra en enda, befolkade af 1,500,000 människor.

Den ö, på hvilken New-York reser sig, är 13 ½ engelska mil lång och 3 mil bred. Staden sträcker sig längs Hudsonfloden 2 mil och längs Östra floden, hvilken skiljer den från Long Island, omkring 4 mil. Den sydvestra delen af staden, som är äldst, är illa bygd; men de

nyare delarne äro smakfullt bebygda, i parallela avenyer om 100 fots bredd, hvilka genomkorsas af 80 fot breda räta gator. Alla gatorna, utan undantag, äro utmärkt väl stenlagda och upplysta. *Broadway*, den förnämsta gatan, är tre mil lång och 80 fot bred. Vid denna gata ser man flera vackra kyrkor, en mängd af de förnämsta hôtellerna och en rik omväxling af praktfulla handelsmagasiner. Der finnas visserligen äfven 13 så kallade parker; men dessa upptaga sammanlagdt endast en jordyta af 170 acres. *The Battery*, i stadens sydligaste del, är den mest besökta bland parkerna.

Det som först väcker den resandes förvåning, då han anländer till New-York, är den lifliga rörelsen i dess hamn. En oerhörd mängd ångbåtar, med två eller tre våningars däck, snarare liknande stora flytande hus än fartyg, korsa här i alla rigtningar hvarandra, briggar, jakter, skonare och seglare, hvilka föra all slags last från alla världens länder.

Vid första anblicken häraf kan man genast uppfatta amerikanernes praktiska karakter. De äro ett folk som arbetar för att lefva och icke lefver för annat än för att arbeta. Deras handel är på en gång medlet och ändamålet. Äfven varsnar man lätt hos detta helt och hållet demokratiska folk den fast rotade och innerliga frihetskänslan.

Sedan man tagit in på ett lika praktfullt som komfortabelt hôtél, der rum finnas, från 15 till 300 francs pr dag, till ett antal af 3 eller 400, har man efter middagen att välja mellan en promenad längs *Broadway*, operan, när det nemligen finnes någon resande trupp der, amerikanska teatern, *musée Barnum* eller *minstrels* negrerna, så framt man icke föredrar att tillbringa sin afton i hôtelets salong, som står öppen för alla och der man vanligtvis ser en mängd utmärkt eleganta fruntimmer, hvilka helt ogeneradt sjunga, spela piano, läsa eller ko-

kettera, utan att det ringaste bry sig om de fremlingar, som kunna se eller höra dem. Föröfrigt bilda dessa personer särskilda kotterier i den ofantligt stora salongen och ingen gör sig här skyldig till någon indiskretion. Hvar och en talar och rör sig utan något slags tvång och utan att kontrollera nästans sätt och tal.

Man kan knappt tänka sig det oerhörda antal emigranter, synnerligen tyskar och irländare, som komma till Amerika. Inom en månad komma ibland till New-York omkring 40,000 tyskar och irländare, hvilka först installera sig i *Castle-Garden* och sedermera sprida sig åt olika håll inom Förenta Staterna.

I New-York finnas en mängd särdeles vackra byggnader. Först bör nämnas City Hall, 216 fot lång, 105 fot bred och 51 fot hög och hvars front består af hvit marmor. Denna byggnad innehåller embetsrum och *meeting places* för municipalmedlemmarne. Den påbörjades år 1803 och fulländades 1812. Tullhuset, uppfördt af hvit marmor, är en afbildning af Parthenon. Det fullbordades 1841 och kostade 1,195,000 dollars. Vexelbanken, uppförd efter den stora branden 1835, är den praktfullaste byggnaden i staden. Den är helt och hållet uppförd af Quincygranit och har kostat 1,800,000 dollars. Rådhuset är en dyster stenmassa i »egyptisk stil». I New-York finnas 250 kyrkor, af hvilka några höra till stadens praktfullaste byggnader, såsom: Trinity, Grace, S:t George, S:t John, S:t Patrick och S:t Peter. New-Yorks universitet är äfven en bland stadens arkitektoniska prydnader. Bland litterära institutioner och offentliga biblioteker utmärker sig »Astor Library», grundadt af en enskild man, I. I. Astor, och som kostat 400,000 dollars. De förnämsta teatrarne äro sex till antalet, hvaribland må nämnas: Stora Operan, Academy of Music, fullsatt med guld-

ornamenter, men ytterst obeqväm. Denna teater invigdes af Mario och Grisi för en 4 à 5 år sedan, men den har aldrig vunnit publikens bevägenhet. Hälften af salongen kan icke se scenen. Inga röster och ingen orkester vilja heller räcka till i det omätliga tomrummet i denna sal. Niblos-Garden är en vacker teater, der alla möjliga teatraliska representationer ega rum. Der är engelsk opera och der ges pantominer, alltefter det som truppen, hvilken för tillfället hyr teatern, kan prestera. Metropolitan-teatern är den som Rachel valde för sitt uppträdande och der hon för några veckor kom amerikanarne att hänföras af Racine och Corneille, hvilka de förut högst ringa aktat. Men det var ej heller de franska skaldernas verk som hänförde dem, det var den ryktbara artisten. Rachel hade till New-York medfört 52 koffertar, fulla med dyrbara kostymer. Detta var äfven en stor lockelse för amerikanskorna, hvilkas koketteri nästan öfvergår fransyskas. Likväl måste det sägas till amerikanernes heder, att ingen annan konstnär kunnat der smickra sig öfver ett sådant emottagande som Jenny Lind. Rachels svaga helsa var för öfrigt orsaken hvarföre hennes uppträdande i Nya verlden blef så kort; hade hon under ett halft års tid farit omkring med sina 52 koffertar, hade hon nog samlat millioner dollars.

I Amerika, der friheten är så stor och folklifvet så utveckladt, der lifvet är så uppfyllt af arbete att man hvarken har tid eller håg att kriticera andras förehafvanden, har komedien föga slagit an. I *Salle de Lyceum*, der de vackraste fruntimmer och den största lyx i dekorationer fängsla ögat, gifves dock af utmärkte artister valda komedier, så att man kan säga att komedien nu fått insteg äfven i Amerika. De besynnerliga associationerna, de orimliga religioner, som nästan dagligen uppdyka i amerikanernes oroliga hufvuden, de särdeles

egna seder och bruk, som man öfverallt påträffar vid valen, samt så många andra saker, vid hvilka intresset, passionen och förblindelsen öfvergå till löjlighet, borde annars utgöra ett rikt stoff för de få komedieförfattare Amerika eger.

New-York förses med vatten genom Croton-vattenledningen, ett storartadt verk, börjadt 1837 och fullbordadt 1842. Utgifterna därför gingo till 14,041,584 dollars. Vattnet ledes från en insjö eller damm, 5 mil lång, vid Croton-floden i Westchester, genom en täckt vattenledning, som är 40 mil lång och hvilken lemnar 60,000,000 gallons vatten om dygnet. Ofantliga reservoirer inom stadens område emottaga vattnet, som sedermera ledes från dem åt olika håll genom otaliga jernrör.

Vi sluta denna lilla beskrifning med följande statistiska uppgifter: I New-York finnas 40 banker med ett sammanlagdt kapital af 35,834,950 dollars; der finnas 37 brandstodsbolag, med en fond af 6,654,010 dollars och 6 lif försäkringsbolag, hvilkas förenade kapitaler uppgå till 5,060,000 dollars. År 1855 utkommo i New-York 15 dagliga och 60 veckotidningar.

Sådan är i korthet hufvudstaden i detta rike, hvilket, ehuru yngre än nästan alla i den gamla verlden, likväl står vida framför de flesta uti industri och materielt välstånd. Hvad som ena året är en liten by eller koloni med endast några hundra innevånare, visar sig det andra såsom en stad med flera tusen. Orsaken till denna hastiga utveckling är ej svår att inse. Inga kostbara hof och stående arméer taga brorslotten af arbetets vinst och man känner der ingen högre ära än arbetets. Mycket återstår visserligen att önska, hvad konst och litteratur beträffar; men de komma väl en gång, och när de komma, skola de finna »bordet dukadt», som det heter, och icke så

många besvärligheter att kämpa emot som i Gamla världen.

NEW-YORK.

Viktiga ord och personer

Acre.

En acre är 4 046,8 kvadratmeter.

Astor, John Jacob.

[1763–1848] Tysk affärsman som blev USA:s förste mångmiljonär. Blev rik på handel med päls, fastigheter och opium. När han avled var hans förmögenhet 110 miljarder dollar i 2006 års värde.

Corneille, Pierre.

[1606–1684] Fransk författare som var en av 1600-talets mest inflytelserika dramatiker. Han betraktas av många som skaparen av den franska tragedin. Hans mest berömda pjäser är "Martyren", "El Cid" och "Horace".

Dollar.

En dollar kostade 3,75 kronor i slutet av 1800-talet.

Engelsk mil.

En engelsk mil är 1 609 meter.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Franc.

En franc kostade 70 öre i slutet av 1800-talet.

Gallon.

En amerikansk gallon motsvarar 3,78 liter.

Grisi, Giulia.

[1811–1869] Italiensk operasångerska från en släkt där både hennes moster, mamma och syster var kända sångerskor. Grisi var en av världens mest kända sopran-sångerskor. Hon är begravd i Paris.

Lind, Jenny.

[1820–1887] Svensk operasångerska från Stockholm. Var en av världens mest hyllade sopran-sångerskor. Fick rekordgaget 150 000 dollar för en USA-turné 1850 där hon lanserades som ”The Swedish nightingale”.

Mario.

[1810–1883] Italiensk operasångare som egentligen hette don Giovanni Matteo de Candia. Växte upp på Sardinien och i Turin. Var gift med operasångerskan Giulia Grisi.

Minstrel.

En amerikansk variant av varieté-föreställning som framfördes av vita artister som sminkats för att se ut som afroamerikaner.

Rachel.

[1821–1858] Sångerska som föddes som Elisabeth ”Eliza” Rachel

Félix i Schweiz. Var en av världens mest berömda skådespelerskor i början av 1800-talet. Avled av tuberkulos i Paris där hon också är begravd.

Racine, Jean.

[1639–1699] Fransk dramatiker. Är mest berömd för verken "Andromake", "Britannicus" och "Faidra".

Fler böcker: E-boksforlaget.se

Om du gillar e-böcker om historia så kommer du att gilla utbudet hos E-boksforlaget.se

Det här förlaget är specialiserat på utgivning av äldre texter om arkeologi, resor och biografier.

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

Här är några exempel på titlar:

Klassiska deckare

- "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet."
- "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"

- "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"
- "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"

Arkeologi

- "Solgudens yxa och Tors hammare"

- (1899)
- "Hällristningarnas ålder" (1869)
- "Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)
- "Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
- "Forntidens perioder" (1892)
- "Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
- "Bohusläns bygdeborgar" (1909)
- "Bohuslänska hällristningar" (1879)
- "Fynden i Troja" (1878)
- "Förbindelse mellan Skandinavien och vestra Europa före Kristi födelse" (1889)
- "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- "Husaby kyrka" (1899)
- "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- "Grafkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- "Skånska fornminnen" (1853)
- "Ölands fornminnen" (1874)
- "Tors hammare" (1872)
- "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"

Djur & natur

- "Svenska djur i folktron" (1898)

- "Skäggets historia" (1893)
- "Kattens kulturhistoria" (1882)
- "Djurens sömn" (1889)
- "Katten i forntida Egypten" (1889)
- "Ett dygn på månen år 1870"
- "Orkidéernas historia" (1894)
- "Blomsterspråket" (1888)
- "Sveriges hundraser" (1880)
- "Guide till biskötsel" (1885)

Kulturhistoria

- "Midvinterns solfest" (1894)
- "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter"
- "Om julens härkomst" (1899)
- "Julen i Skåne på 1820-talet"
- "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- "Lyxens historia" (1870)
- "Gaffelns historia" (1889)
- "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- "Vårt solsystem" (1878)

Resor

- "Ett besök i Venedig år 1878"
- "Strandgatan i Visby år 1879"
- "Resa på Dalslands kanal år 1877"
- "Nyköpings slott" (1877)
- "Ett besök i Marstrand år 1882"
- "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- "Resor med luftballong år 1873"

- "Runlejonet i Venedig" (1871)
- "En utflykt på Mälaren år 1871"
- "Skildring af Vestergötland år 1882"
- "Kalmar slotts historia" (1880)
- "Ett besök i Södertälje år 1881"
- "En färd på Donau år 1882"
- "Ringmuren i Visby" (1874)
- "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- "Petras helgedomar" (1921)
- "Ett besök i Boxholm år 1885"
- "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- "Borgholms slottsruin" (1878)
- "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- "Norrköpings historia" (1871)
- "Ett besök i Waxholm år 1870"
- "Vadstena slott" (1875)
- "Skildring av Island" (1870)
- "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- "Ett besök i Rom år 1870"
- "Besök på Helgoland år 1874"
- "Guide till Uppsala år 1875"
- "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- "Gripsholms slott" (1877)
- "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- "Ett besök i Visby år 1906"
- "Bohus fästning" (1869)
- "En resa på Rhen år 1866"
- "Ett besök i Ystad år 1872"

Svensk geografi

- "Märkliga orter i Sverige" (1883)
- "Skildring av Värmland år 1882"
- "Skildring av Dalälven år 1876"
- "Skildring av Ångermanland 1882"
- "Skildring av Bohuslän år 1882"
- "Skildring av Dalsland år 1882"
- "Skildring av Närke år 1882"
- "Skildring av Öland år 1882"
- "Skildring av Stockholm år 1882"
- "Skildring av Västmanland år 1882"
- "Skildring av Härjedalen år 1882"
- "Skildring av Gästrikland år 1882"
- "Skildring av Jämtland år 1882"
- "Skildring av Göteborg år 1882"
- "Skildring av Halland år 1882"
- "Skildring av Blekinge år 1882"
- "Skildring av Gotland år 1882"
- "Skildring av Södermanland år 1882"
- "Skildring av Östergötland år 1882"

Vikingar

- "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)